

OLOF PALME

Föredragning om
barn- och familje-
politik vid parti-
kongressen
2 oktober 1975

Barn- och familjepolitik

För några veckor sedan fick jag en bok och ett vänligt brev från författarinnan Helga Bergvall, 68-årig debutant. Hon skickade mig sin första bok "Jungfru skär". Det är en berättelse om två kvinnoöden, 10-åriga Kerstin och hennes mor. Det är en skildring av ett fattigdomens och förtryckets Sverige där en 10-åring dröm var att få arbeta. Så här skriver hon: "Att få börja arbeta. Arbeta dag och natt så mycket hon kan. Bli rik. Så att mamma och hon fick bo själva. Inte vara rädda. Ha elektriskt ljus - värmeledning rent av. Bo högt, dit ingen rätta kunde klättra. Och tvättstuga skulle finnas i huset och ett kök skulle mamma ha..... Och en snygg port som man vågade gå in i - och WC. WC."

En skildring från 20-talets Stockholm. Förhållanden som ligger ganska nära i tiden. Det finns anledning att erinra sig detta när vi i dag diskuterar familjepolitiken.

Det finns hos en del politiker och debattörer en tendens att förhårliga gångna tider, att se dåtidens förhållanden som lösningen på dagens problem.

Bl a framställs de gamla bondesamhällena som ett ideal. Där fanns en produktionsgemenskap som på en gång fungerade som hushållsenhet, arbetsplats och barnomsorg. Den gamla tidens bondefamiljer och bondesamhällena var bra mycket barnvänligare än de miljöer som den lilla kärnfamiljen i dag kan erbjuda, säger man.

Men för det stora flertalet barn var det en ond tid. Man har alltför lätt att glömma den verklighet som barnen till landsbygdens proletariat, barnen till de många arbetslösa, till inhysehjon, tjänstehjon och torpare, upplevde. Man glömmer barnauktionerna, undernäringen och den ständiga otryggheten. Man glömmer trångboddheten, TBC:n, de sanitära förhållandena, fattigdomen hos den växande befolkningen i städerna och tätorterna. Man glömmer hur de av fattigdom splittrades och söndrade familjerna lämnade förödmjukelsens spår efter sig till de barn som växte upp. Och ändå var det ganska nyligen.

När Helga Bergvall var liten kanske hon såg en berömd affisch som högerkrafterna satte upp: Envar som röstar på arbetarpartiet röstar för familjebandens upplösning, barnens förvildning och sedernas förfall.

Sådana uttryckssätt använder man inte nu för tiden. Men från högerkrafterna har vi ständigt fått höra

att socialdemokratien inte slår vakt om familjen och att socialdemokratiens politik leder till att familjerna splittras och skingras. Det har alltid varit fel.

Även i nödens och massfattigdomens tid fanns det en sammanhållning i familjerna. Man måste uthärda - tillsammans. Kalla det vad ni vill: klasskänsla, sammanhållning inför det yttre trycket, hjälpsamhet människor emellan.

Denna sammanhållning i vardagen - en hård vardag - var grundvalen för arbetarklassens resning.

Vi kan med övertygelse hävda att alla de stora sociala reformverk, som under socialdemokratiens ledning genomförts i detta land, haft familjens och barnens framtid i förgrunden för sin strävan. Drivkraften har varit att kommande generationer inte skulle få uppleva förödmjukelse och förtryck, arbetslöshet och fattigdom.

Och det fanns framsynta människor i våra led som kunde peka ut riktlinjer mot framtiden, forma handfasta, praktiska förslag. Låt mig särskilt få nämna Alva Myrdal. Både för vad hon gjorde då och för vad hon sedan har betytt. Det är ju så att partiet i sitt kollektiva tänkande omsider har börjat hinna ifatt Alva Myrdal. Och det är i och för sig ingen dålig prestation.

Vi kan i efterhand förundra oss över att arbetarrörelsen även under knapphetens tid, då lönearbetaren hade det svårt, satsade så hårt på en social bostadsproduktion, mödravård och barnavård, en god utbildning för alla, barnstugor, ekonomiskt stöd till familjerna och många andra ting som ofta innebar att man avstod i nuet för att bygga för en bättre framtid. Jag tror inte det kan uttryckas bättre än med orden - solidaritet med barnen, alla barn. De skulle få slippa uppleva vad man själv genomgått. De skulle få möta en ljusare framtid.

Detta är vår utgångspunkt när vi diskuterar dagens familjepolitiska problem. Vi kan bygga vidare på en god tradition när vi nu skall ge oss i kast med de delvis nya problem som möter familjerna i det moderna industrisamhället.

Det finns mycket som gör att barnfamiljerna har det slitsamt också i dagens samhälle.

Den outbyggda barnomsorgen hindrar eller försvårar förvärvsarbete för föräldrarna. Provisoriska lösningar med barnomsorgen innebär för många en ständig press och skapar osäkerhet för framtiden. De långa restiderna till och från arbetet är tröttande. Det drabbar både föräldrar och barn och minskar tiden för samvaro med barnen. Skiftarbete, kvälls-

och nattarbete har ökat, framför allt bland de stora löntagargrupperna. För de stora grupper detta gäller är det svårt att anpassa arbetstider och dygnsrytmer till barnens behov.

Trots en kraftig förbättring av levnadsstandarden har många barnfamiljer svårigheter att få ekonomin att gå ihop.

Vi har kraftigt förbättrat bostadsstandarden men det återstår ännu stora brister, bl a kvardröjande trångboddhet och otillfredsställande ute- och lekmiljö.

I dagens samhälle är familjerna små jämfört med tidigare generationer. Då tillgodosågs mycket av kontakterna med andra barn genom samvaron i den egna syskonkretsen. Så är det inte i dag. Fler-talet barn växer upp med ett eller inget syskon. Bara en mindre del av familjerna har i dag tre barn eller fler. Barn behöver samvaro med varandra.

Det här var bara några exempel. Det var alls inte någon fullständig kartläggning. Skall vi komma till rätta med problemen krävs insatser på politikens alla fält. Familjernas levnadsförhållanden påverkas ständigt av hela samhällsutvecklingen. Åtgärder på vitt skilda områden av samhällspolitik har betydelse för familjen.

Låt mig belysa detta med ett enda exempel.

Vid en undersökning som gjordes vid ett högmekaniserat sågverk uppgav en arbetare "att han efter arbetstidens slut inte orkar tala med sin hustru och sina barn förrän flera timmar efter hemkomsten, när bullret och den mekaniska arbetsrytmen hunnit försvinna ur hjärna och kropp".

Om föräldrar skall ha den fysiska och psykiska energi som krävs för att verkligen ägna sig åt barnen krävs arbetsmiljöer som inte på grund av stress, buller och föroreningar har brutit ner all ork. Våra insatser för att förbättra arbetsmiljön har således också en familjepolitisk anknytning.

X X X

En utgångspunkt för vår familjepolitik är att allt fler kvinnor söker sig ut på arbetsmarknaden. Ca 1,7 miljoner kvinnor eller närmare 60 procent av alla kvinnor i åldern 16-74 år har förvärvsarbete. I åldersgruppen 35-44 år är förvärvsintensiteten bland kvinnorna 75 procent.

Ca 300 000 barn i förskoleåldern har föräldrar som båda arbetar mer än 20 timmar i veckan. Den viktigaste förklaringen till detta är en bestående förändring i synen på mannens och kvinnans roll i hem och arbetsliv, framför allt i den unga generationen. Vi har sedan länge fört en medveten politik för att radera de hinder som har funnits för en sådan utveckling. Särbeskattningen, skattesänkningar och löneförbättringar för de lågavlönade, utbildningspolitiken osv.

I diskussionen om familjepolitiken har kvinnorna kommit i ett utsatt läge.

I den konservativa propagandan spökar fortfarande talet om jakten på hemmafruar, som tvingas ut på arbetsmarknaden. Alla vet att det är kvinnorna själva som söker sig ut på arbetsmarknaden. De gör så för att nå ekonomiskt oberoende och för att få uppleva arbetslivets gemenskap. Vi varken vill eller kan förbjuda någon att vara hemmafru. Vi varken vill eller kan förbjuda någon att vara hemmaman. Vi varken vill eller kan förbjuda två människor att gemensamt bestämma hur de vill fördela hemarbetet och omsorgen om barnen. Men vi understryker att allas rätt till arbete också gäller kvinnorna.

Vi bör betrakta den här utvecklingen som fullt naturlig eftersom jämställdheten måste grundläggas i arbetslivet. Däremot släpar fördomar med och samhällsutvecklingen

släpar efter när det gäller synen på arbetet i hemmet, med barnen. Där får kvinnorna fortfarande bära den tyngsta bördan. I Stockholms län gjordes nyligen en undersökning om just detta. Den visar att i familjer med små barn där bägge heltidsarbetar, ägnar sig kvinnorna åt hem och hushåll i tre och en halv timme om dagen. Männens dagsinsats låg på femtio minuter. Det här är genomsnitt. Det belyser det dubbelarbete som kvinnorna drabbas av. Kvinnorna har fått en orimlig arbetsbörda, vilket lett till att de känner sig slitna och pressade i känslan av att inte kunna räcka till.

Deras situation underlättas inte av de moraliserande rösterna, framför allt från dem, för vilka ekonomin aldrig varit något egentligt problem, och som säger att kvinnornas plats är i hemmet med barnen. Detta moraliserande får ofta, för den som utsätts för det, en håfull underton.

Andra kvinnor arbetar i hemmet. Det kan bero på att de inte har lyckats få ett förvärvsarbete eller kunnat lösa barnomsorgen. Det kan bero på att de har många barn som kräver en stor arbetsinsats. De kanske vill stanna hemma. Jag får åtskilliga brev från sådana kvinnor, som upplever isolering och en känsla av beroende och mindervärdighet därför att de inte som så många andra är ute på arbetsmarknaden. "Har vi inget värde?" skriver de.

Naturligtvis har de det. De har både värde och rätt till respekt och till stöd för att finna en lösning på sina problem.

Det här är uttryck för att många kvinnor med helt olika livssituationer känner sig pressade. Detta förvärras av att det finns krafter som söker spela ut olika kvinnogrupper mot varandra. Kan man få kvinnor att bekämpa varandra då kan det beståendes försvarare lättare hålla tillbaka kvinnors gemensamma och rättmätiga krav. Så har det alltid varit.

Vår vilja att skapa ett barnvänligt samhälle och vår strävan till jämställdhet hör utomordentligt nära samman. Skall vi lyckas, förutsätter det insatser på många olika fält, delreformer av olika slag.

Men arbetet måste präglas av en helhetssyn.

Det är detta som skapat genomslagskraft i det krav på 6 timmars arbetsdag som framför allt det socialdemokratiska kvinnoförbundet tagit upp och gjort sig till tolk för. Vi kommer alldeles snett om vi enbart betraktar 6-timmarsdagen som en vanlig arbetstidsfråga, där man så småningom kan knäpra sig ner till 6 timmar. Drivkraften är kravet på ett annorlunda samhälle med ett delvis nytt sätt att leva. I detta samhälle framstår det som

naturligt att båda i familjen förvärvsarbetar. I detta samhälle är det självklart att man och kvinna tar samma ansvar för hemmets skötsel och vården av barnen, och att de båda har möjlighet att aktivt ta del i samhällsarbete och kulturliv. I detta samhälle är det naturligt att samvaron med barnen är en väsentlig del av tillvaron men också att omsorgen om de uppväxande generationerna är ett gemensamt ansvar för oss alla. Det ligger mycket av en strävan till ett öppnare och mjukare samhälle och av mänsklig omtanke i kravet på 6-timmarsdag.

Det samhället har vi i dag inte de ekonomiska möjligheterna att skapa. Låt oss då utnyttja tiden till att grundligt diskutera både de samhällsekonomiska aspekterna och förbereda en lösning av de problem i organisationen av arbetsliv och samhälle som är förenade med en genomförd 6-timmarsdag. Det sker redan i delegationen för arbetstidsfrågor inom Arbetsmarknadsdepartementet. Det sker vidare genom de försök med olika typer av förkortad arbetstid som förbereds i Huskvarna i jämställdhetsdelegationens regi. Härigenom får vi värdefulla praktiska erfarenheter.

Vill vi jämställdhet mellan kvinnor och män och vill vi ett bra samhälle för barnen då måste vi bygga ut barnomsorgen. Det är en helt avgörande förutsättning.

Jag behöver inte dra siffrorna. De har socialdepartementet redovisat. De har LO redovisat. Jag vill gärna ta tillfället i akt att uttala mitt erkännande för LO:s långvariga engagemang för en utbyggd barnomsorg. LO har gått i spetsen och LO har drivit på. Det torde också finnas få på denna kongress som inte har kontakt med familjer där önskningarna att kunna delta i förvärvslivet hindras av att man inte på ett riktigt sätt kunnat ordna omsorgen om barnen. Bristerna i barnomsorgen är en orättvisa som hårt drabbar familjerna, såväl barn som föräldrar.

Säger man sig vara angångare av kvinnornas likaberättigande på arbetsmarknaden så blir utbyggnaden av barnomsorgen en ofrånkomlig konsekvens. Säger man sig vara anhängare av valfrihet för kvinnorna när det gäller förvärvsarbete eller arbete i hemmet så leds man till samma slutsats. Ty bristerna i barnomsorgen utgör i dag ett av de främsta hindren för en verklig valfrihet och för jämställdheten.

Man kan principiellt motsätta sig en sådan satsning på barnomsorgen om man av någon anledning vill hindra kvinnorna från att förvärvsarbeta och genom förhållandenas tryck söka tvinga dem att stanna hemma. Då skall man ha klart för sig att en sådan politik i första hand kommer att drabba barnen. Många kvinnor kommer ändå att söka sig ut i arbetslivet. I de familjerna kommer man i många fall att tvingas till lösningar som inte är lika bra och

som inte ger samma trygghet som en plats på daghem.

Partistyrelsen föreslår att målet skall vara att - utöver den allmänna förskolan - bereda plats i den kommunala barnomsorgen för alla barn i förskoleåldern till förvärvsarbetande eller studerande föräldrar samt för barn med särskilda behov av stöd och stimulans. Målet för barnomsorgen måste samtidigt innebära aktiva insatser från kommunerna och föreningslivet då det gäller fritidsverksamheten för barn i skolåldern. Detta mål för samhällets barnomsorg skall successivt uppnås i alla kommuner inom den närmaste 10-årsperioden. Vi är från regeringens sida nu i gång med förhandlingar med kommunförbundet för att nå en lösning av dessa viktiga frågor. Vi kommer därigenom att skapa ett fast underlag för en planmässig utbyggnad av samhällets barnomsorg. Vi avser att träffa en överenskommelse med kommunförbundet om de närmaste fem årens utbyggnad av daghem och fritidshem, innefattande väsentligt höjda statsbidrag. Utbyggnaden skall omfatta 100 000 nya daghemsplatser, ett antal familjedaghemsplatser och 50 000 nya platser i fritidshem under denna femårsperiod.

Samhällets barnomsorg är till för barnens skull. Inte som en ersättning för familjen. Det är fortfarande så att samvaron i familjen blir det centrala i de flesta barns uppväxt. Föräldrarollens betydelse har på intet

sätt minskat därför att kvinnorna kräver rättvisa på arbetsmarknaden eller därför att samhället känner ett positivt ansvar att medverka i omsorgen om barnen. Men den är ett viktigt stöd och ett komplement till samvaron i familjen. Barn har behov av gemenskap med andra barn. Den gemenskapen är viktig för dem i deras utveckling till fria och självständiga människor. Just därför måste vi slå vakt om och utveckla kvaliteten i samhällets barnomsorg. Det är viktigt för att föräldrarna skall känna förtroende. Det är viktigt för att barnen inte skall behöva utsättas för orimliga påfrestningar med en alltför lång vistelse på daghemmet eller olämpliga tider, som kan skapa otrygghet. En god kvalitet i barnomsorgen kräver välutbildad personal. Det är nödvändigt att vi satsar på en kraftig ökning av personalutbildningen. Den är ett viktigt led i utbyggnadsprogrammet. Regeringen har redan gett skolöverstyrelsen i uppdrag att sätta i gång planeringen för en snabbt ökande utbildningskapacitet.

Det förekommer i debatten en rad påståenden om vad som är bra för barn, som ofta är mycket löst grundade och som bara kan försvaras med att de individuella variationerna naturligtvis är stora. Då faller man för frestelsen att påstå att vad som är riktigt om ett barn gäller för alla barn. Nu har den vetenskapliga forskningen hunnit rätt långt på det här området. Det är avgörande att det finns en bra kontakt mellan föräldrarna, båda föräldrarna och barnen. Daghem är bra för barn i det moderna samhället med tätortsbebyggelse och små familjer. Gemenskapen är utvecklande för dem, förutsatt att kvaliteten på samhällets omsorg är god. Men en viktig förutsättning är att det också finns en god kontakt med föräldrarna. Den samvaron kan inte ersättas. Det är alltså ur alla synpunkter fullständigt felaktigt att spela ut daghemmen och föräldrasamvaron mot varandra, som man så ofta gör i debatten. Samspillet dem emellan är betydelsefull för en harmonisk uppväxt.

Reformprogrammet kommer att kräva betydande ekonomiska insatser. Daghem och fritidshem har ett starkt samband med föräldrarnas förvärvsarbete och arbetsmarknaden. Därför är det vår avsikt att finansiera utbyggnaden genom en socialavgift på arbetsgivarna.

Den föreslagna målsättningen innebär att barnomsorgen sätts i förgrunden för familjepolitiken. Mer än så. Den ges en hög prioritet inom hela samhällsverksamheten under de närmaste åren.

På denna punkt måste vi ta ställning nu. Vi har inte råd att vänta, helt enkelt därför att en utbyggnad tar tid. Den kräver planering. Bristen i dagens situation är så uppenbar att vi snabbt måste komma i gång i praktisk handling.

Jag vill starkt understryka att ett förverkligande av målsättningen kommer att kräva en stark anspänning av krafterna. Detta beslut är av samma dimension som när vi bestämde oss för att skapa en grundskola för alla barn, att bygga 1 miljon bostäder på 10 år, att förverkliga enprocentmålet för u-hjälpen. Det är därför vi tycker att kongressen skall ta ställning i denna fråga.

* * *

En rad andra familjepolitiska frågor är föremål för en intensiv diskussion. Nyligen har en utredning framlagts om förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar och en rad andra förbättringar av föräldraförsäkringen. En annan utredning har föreslagit förbättrade bostadstillägg. Barnmiljöutredningen väntas i höst lägga fram ett omfattande material som underlag för en bred åtgärdsinriktning om barns uppväxtmiljö. Lo är i färd med att

utarbete ett nytt familjepolitiskt program. TCO:s familjeprogram är under översyn. Det saknas således inte och kommer inte att saknas idéer och förslag om förbättringar inom familjepolitiken. Låt mig ta upp några av dessa frågor.

Till familjerna utgår olika typer av kontantstöd. De viktigaste stödformerna är barnbidraget och studiestödet, bostadstillägget och föräldraförsäkringen.

Barnbidraget uppgår fr o m den 1 oktober till 1 800 kronor per barn och år. Det är ett väsentligt tillskott i barnfamiljernas ekonomi. De sammanlagda kostnaderna för barnbidrag och studiestöd uppgår till omkring 3,6 miljarder kronor per år. Barnbidragen är, lika för alla, stommen i det ekonomiska familjestödet.

Nu som tidigare ser vi en successiv förstärkning av barnbidragen, både med hänsyn till penningvärdesförsämringen och med hänsyn till en verklig standardförbättring, som en angelägen uppgift.

Bostadstilläggen omfattar i dag nära en halv miljon barnfamiljer. Detta innebär att ungefär varannan barnfamilj får bostadstillägg. Kostnaderna härför uppgår till 1,6 miljarder kronor per år.

Bostadstillägget har i hög grad bidragit till att många barnfamiljer kunnat förbättra sin bostadsstandard. Bostadstilläggen har särskild betydelse för familjer med flera barn, familjer med låga inkomster och familjer med en försörjare. Boendeutredningen vill höja målsättningen och har därför föreslagit en rad förbättringar. Utredningsförslaget är ute på remiss och vi har därför inte tagit ställning till det ännu. En förbättring av bostadsbidraget är självfallet önskvärd.

Från borgerligt håll har man föreslagit ett nytt kontantstöd, ett s k vårdnadsbidrag, som skulle utgå till dem som har vårdnaden om små barn.

Man hävdar att vårdnadsbidraget skulle medge valfrihet om man vill förvärvsarbeta eller inte. Det är ett ihålligt resonemang. Vill man genom bidrag skapa verklig valfrihet för småbarnsföräldrar i vanliga inkomstlagen måste bidraget vara så stort att det motsvarar en förälders arbetsinkomst. Annars kan man inte tala om valfrihet. Detta finns det i dag inga samhällsekonomiska möjligheter att göra. Det skulle kosta åtskilliga miljarder. Det är nästan grymt mot de mest utsatta grupperna, de ensamstående föräldrarna, de lågavlönade, att föra detta valfrihetsresonemang, som absolut inte kan gälla för dem. Det är bara att ännu hårdare markera deras besvärliga ekonomiska läge.

För familjer som ändå av olika skäl måste leva på en inkomst spelar bostadstilläggen en stor roll. Jag tror man förbisettt detta faktum. Av de familjer där bara en av föräldrarna har förvärvsarbete på heltid har 70 procent bostadstillägg. För många av de familjer där en av makarna är hemma fungerar bostadstilläggen samtidigt som det samhällsstöd de borgerliga efterlyser.

Låt oss exempelvis ta en textilarbetare med två barn. Han har 32 000 kr i årsinkomst. Han har en hyra på 600 kr. Hans bostadstillägg uppgår till 310 kr. Så länge han ensam förvärvsarbetar får han dessutom göra 1 800 kr i grundavdrag. Det betyder 150 kr i månaden. Det direkta samhälleliga stödet uppgår således till 460 kr. Och det kvarstår under barnens hela uppväxttid. Vidare bör man ta hänsyn till att familjen inte har några kostnader för barntillsyn och har lägre levnadsomkostnader. Det är svårt att beräkna, men det kan bli fråga om rätt stora belopp.

Bostadstilläggen går till de familjer som har bäst behov av stöd. De är särskilt gynnsamma för familjer med flera barn. De utgår under hela den tid som barnkostnaderna är en dryg post i familjebudgeten. De är därmed klart överlägsna vårdnadsbidraget, även ur de flesta av de synpunkter som vårdnadsbidragets anhängare själva anför.

Jag vill också särskilt understryka föräldraförsäkringens betydelse. Föräldraförsäkringen har till främsta uppgift att ge ett ekonomiskt stöd i sådana situationer i en barnfamiljs liv då en förälder behöver stanna hemma för att vårda barn. Det finns tillfällen då någon av föräldrarna vill stanna hemma på heltid hos barnen eller har större behov av samvaro med dem. Det kan vara när barnen är sjuka, när de är mycket små, när ett barn har ett handikapp som kräver särskild omsorg och mer av omsorg. I min vision av ett framtida samhälle ingår att en förälder, när påfrestningarna är stora, skall kunna säga med självklarhet: Just nu är det viktigaste av allt att jag kan vara hemma hos mina barn.

För att möta dessa krav är föräldraförsäkringen ett utomordentligt instrument. Den innebär ett ekonomiskt stöd som ersätter en förälders arbetsinkomst och innefattar samtidigt ett viktigt grundstöd för alla.

Familjestödsutredningen har nu föreslagit bättre villkor i föräldraförsäkringen när man stannar hemma hos ett barn som är sjukt eller vårdaren är sjuk, när det gäller kontaktmöjligheter med förskolan, när det gäller adoptivföräldrar och när det gäller barn på sjukhus. Dessa förbättringar bör ingå i den närmaste utbyggnads-etappen för föräldraförsäkringen.

Föräldraförsäkringen medger nu att någon av föräldrarna stannar hemma i 7 månader i samband med ett barns födelse. Familjestödsutredningen har föreslagit att tiden vidgas till åtta månader. SSU och Broderskapsrörelsen har föreslagit att tiden vidgas till ett år. Här finns alltså förslag om en vidareutveckling av föräldraförsäkringen.

Familjestödsutredningen har också visat hur man med ersättning från föräldraförsäkringen kan förkorta arbetsdagen för småbarnsföräldrar. Syftet är att under barnens första levnadsår skapa möjligheter till en ökad samvaro mellan barnen och föräldrarna utan att föräldrarna skall behöva släppa kontakten med förvärvslivet. Det finns en rad goda skäl till varför man genom föräldraförsäkringen bör ge de unga familjerna denna möjlighet.

Den tid som föräldrar och barn kan tillbringa tillsammans under arbetsdagarna kan med full arbetsdag och restider bli alltför kort för att ge utrymme för en bra kontakt mellan föräldrar och barn. En av förutsättningarna för att föräldrarna skall kunna ge sina barn en grundtrygghet är att den tid man tillbringar tillsammans blir tillräckligt lång. Vidare: Båda föräldrar och barn blir trötta efter en lång arbetsdag. Det kan försvåra möjligheten att under de korta morgon- och kvällstimmarna skapa goda relationer mellan föräldrar och barn. För barnen är en daghemsvistelse på 9 - 10 timmar en lång dag. Det har ingenting att göra med att daghemmen skulle vara dåliga. Men var och en som besökt ett daghem vet att det kan vara en mycket intensiv tillvaro. Det här är utredningens huvudargument.

Det förslag som finns om föräldraförsäkringen står inte i någon motsatsställning till kraven på en kraftfull utbyggnad av barnomsorgen. Det har lagts upp som en komplettering till daghemsutbyggnaden.

Men det finns en rad praktiska problem. Avgörande är därför om en sådan utveckling av föräldraförsäkringen kan kombineras med åtgärder för att slå vakt om småbarnsföräldrarnas situation i arbetslivet och om den praktiska tillämpningen på arbetsmarknaden kan lösas. Skall vi genomföra en sådan reform måste den kunna gälla alla barn, även för sådana där föräldrarna har besvärliga arbetstider, hårt ackordsarbete och inrutad arbetssituation. Om en del ställs utanför, kanske just de som har den mest pressade situationen - blir det ingen bra reform. Den får inte skapa en splittring på arbetsmarknaden mellan de anställda som upplevs som orättvis eller sämre villkor och möjligheter för dem som utnyttjar den kortare arbetstiden. Dessa frågor måste vi ingående klarlägga i samråd med löntagarna. Ett beslut i denna fråga förutsätter därför överläggningar med löntagarnas organisationer.

Sammanfattningsvis: En utbyggnad av föräldraförsäkringen måste utgöra ett väsentligt inslag i den framtida familjepolitiken.

Frågan om barn och familj griper in på olika områden i samhällslivet. På utbildningsområdet förs nu diskussionen om hur skolan på ett mera aktivt sätt skall kunna medverka i barnens sociala och känslomässiga utveckling.

Samhällsplaneringen och boendemiljön blir av allt större betydelse i våra strävanden att skapa ett barnvänligt samhälle. Upprustning av lekplatser och förbättring av barnens utemiljö är viktigt för att skapa en barnvänlig miljö.

Meningsfulla fritidsaktiviteter och kulturella aktiviteter för barn och ungdom måste också till för att skapa en god fritidsmiljö. Barnens och ungdomens egna organisationer måste här få spela en stor roll i den framtida fritidsmiljön. Ett samspel mellan föreningslivet, skolan och fritidshemmen är här viktig.

Föräldrautbildningen är ett viktigt komplement till dessa övriga familjepolitiska åtgärder. Här pågår nu en försöksverksamhet genom den s k barnomsorgsgruppen. Den bör leda fram till förslag om föräldrautbildningens närmare innehåll och utformning. Jag vill i det sammanhanget också gärna nämna ett initiativ som våra egna folkrörelser tagit. Fem folkrörelser har gått samman

om en rad aktiviteter som knyts till en föräldrautbildning. I ABF-cirklar diskuteras frågor kring barn, föräldrar och samhälle. KF ger konsumentupplysning i varuhusen kring barnens kost, kläder och leksaker. Unga Örnar har sin givna roll. Jag tycker det här är ett utmärkt exempel på hur folkrörelserna på ett konkret sätt kan ta sig an en väsentlig uppgift i samhället.

x x x x x x

Reformbehoven inom familjepolitiken är många och angelägna.

Till sist måste alla de angelägna behoven vägas mot våra ekonomiska möjligheter. Vi har bundit oss för kraftiga förbättringar för ett växande antal pensionärer, vi har stora utbyggnadsbehov när det gäller hela vårdsektorn, kommunerna ställer energiska krav på ökade statsbidrag för olika ändamål. Samtidigt är möjligheterna att öka skattetrycket begränsade.

Vi skulle framför allt göra familjer och barn en otjänst om vi ställer ut långtgående löften om stora familjepolitiska reformer som vi sedan av ekonomiska skäl inte kan infria.

Vi skall inte försätta partiet i den situationen där centern hamnat. Centern har lovat vårdnadsbidrag på

10 000 kronor och en lång rad andra kostnadskrävande familjepolitiska reformer. När man frågar hur de prioriterar bland dessa krav har de inget besked att ge - allt är lika viktigt. När centern tillfrågas om hur reformerna skall finansieras, har centern inte heller något besked att ge.

Jag är övertygad om att vi skapar respekt och förtroende genom att rätlinjigt säga: Barnomsorgen måste vi bygga ut, för den har vi skaffat finansiering. Övriga familjepolitiska reformer skall vi genomföra i den takt som våra ekonomiska möjligheter tillåter. Just därför att vi de närmaste åren kan räkna med en pressad ekonomisk situation måste vi i varje skede noga överväga vilka förbättringar som framstår som mest angelägna.

Mot den bakgrunden föreslår partistyrelsen att kongressens ställningstagande får formen av riktlinjer för det familjepolitiska reformarbetet, sammanfattade i följande åtta punkter.

1. En kraftig utbyggnad av samhällets barnomsorg skall genomföras fr o m 1976 med sikte på full behovstäckning inom en tioårsperiod. Barnomsorgen skall vara en lagfäst kommunal uppgift med skyldighet för kommunerna att svara för en planmässig utbyggnad.

En överenskommelse bör träffas med kommunförbundet om de närmaste fem årens utbyggnad av daghem och fritidshem innefattande väsentligt höjda statsbidrag. Den bör omfatta 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya platser i fritidshem. Finansieringsfrågan löses genom en socialavgift på arbetsgivarna.

2. Utbyggnaden av barnomsorgen fordrar en kraftig ökning av personalutbildningen. Vi kommer att slå vakt om kvalitet i barnomsorgen.
 3. Barnbidragen skall lika för alla vara stommen i det ekonomiska familjestödet. En successiv förstärkning av barnbidragen är nu som tidigare en angelägen uppgift.
 4. Bostadstilläggen är av stor betydelse för att ge barnfamiljerna möjligheter till en god bostad. De har särskilt betydelse för familjer med flera barn, familjer med lägre inkomster och familjer med en försörjare. De utgår under barnens hela uppväxttid. Bostadstilläggen bör därför förbättras.
 5. Vi vill skapa möjligheter till ökad samvaro mellan föräldrar och barn. Föräldrarna har rätt att följa barnen i deras utveckling. En utbyggnad av föräldraförsäkringen är ett viktigt medel i denna strävan.
-

Den närmaste utbyggnadsetappen för föräldraförsäkringen bör gälla frågorna om längre ersättningstid för föräldrapenning vid sjukdom hos barn eller vårdare, föräldrarnas kontaktmöjligheter med förskolan, förlängd ersättningstid för adoptivföräldrar och resekostnadsersättning för föräldrars besök hos barn på sjukhus.

En förlängning av ersättningstiden i föräldraförsäkringen utöver nuvarande sju månader för föräldrar som stannar hemma i samband med barns födelse och en förkortning av arbetsdagen för småbarnsföräldrar är angelägna reformer. Ett genomförande förutsätter dock att de praktiska problemen på arbetsmarknaden kan bemästras och att åtgärder vidtas för att slå vakt om småbarnsföräldrarnas situation i arbetslivet. Ett beslut i denna fråga förutsätter därför överläggningar med löntagarnas organisationer.

6. En föräldrautbildning tillgänglig för alla bör genomföras.
7. Planeringen och utformningen av boendemiljön har stor betydelse för barnens trygghet och utveckling. Upprustning av lekplatser och andra åtgärder för en barnvänlig boendemiljö ges förtur vid fördelningen

av de medel som finns i beredskap för sysselsättningen.

8. Ökade möjligheter till fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter för barn och ungdom bör tillskapas genom samverkan mellan kommunen, skolan och föreningslivet.

Därutöver föreslår partistyrelsen att partikongressen uppdrar åt den kommande partistyrelsen att utse en särskild arbetsgrupp för de familjepolitiska frågorna med representanter för sidoorganisationerna och den fackliga rörelsen. Dess uppgift bör vara att inom ramen för de nämnda riktlinjerna diskutera den fortsatta utvecklingen av familjepolitiken och de prioriteringar som i varje skede bedöms nödvändiga.

Avslutning - separat

Jag ber att med hänvisning till det sagda få yrka bifall till
för det första partistyrelsens utlåtande över motionerna
H 58 till H 82,

för det andra till punkten 23 i partiprogrammet,

för det tredje till de av partistyrelsen föreslagna riktlinjerna
för reformarbetet inom familjepolitiken, och

för det fjärde till partistyrelsens förslag om tillsättandet av
en familjepolitisk arbetsgrupp med representanter
för sidoorganisationerna och den fackliga rörelsen.

SOCIALDEMOKRATERNA

Partikongressen 1975

Tilläggen i Olof Palmes anförande om familjepolitiken 2 okt.

sid 22:har centern inte heller något besked att ge.

Det finns en helt fantastisk intervju ^{som} ~~från~~ Svensk sjukskötersketidning ^{genom} med vice ordföranden i centerpartiet Karin Söder. Hon räknar där upp allt som är bra för familjerna och som ska göras. Men så frågar intervjuaren stillsamt: Vad är viktigast av allt detta? - Allt är lika viktigt. - Ja, men hur ska det betalas? - Det är så viktigt att det är klart att vi måste betala det, svarar Karin Söder. Tjola hopp!

forts....

~~XXXXXXXX~~ Avslutningen:

~~Den här boken~~
~~pass 7-12-6~~

Vi kommer alltså att få tillfälle att i lugn och ro diskutera dessa frågor. Här slutar mitt manuskript och det återstår egentligen bara att redovisa några ~~af~~-satser. Men låt mig också ställa frågan: Vad handlar det här om egentligen? Vad vi gör i det här sammanhanget är att vi räknar upp en mängd problem och sedan radar ~~ut~~ upp ett antal lösningar. Det handlar om pengar, om byggen, om utbildning, om moduler och ~~att~~ allt detta som är viktigt och förskräckligt nödvändigt.

Över all denna trägna samhällsförbättrande verksamhet lyser sedan skärvor av verkligheten in, sådant som vi egentligen i så hög grad bygger vårt ställningstagande på.

Jag såg på TV i samband med att man diskuterade Camillas förslag en intervju med en metallarbetare, där man undrade vad han tyckte om att han skulle få kortare arbetstid. Då rev han sig i huvudet och tittade in i kameran med en blandning av melankoli och skräckslagenhet och sade: Det är knepigt med barn! Det ramlade liksom över honom en ny situation som han inte kunde hantera.

Men i Metallarbetaren fick jag se en annan metallarbetare. Han sade att det här var något fint. Nu fick man ju tillfälle att se och uppleva barnens utveckling.

Jag tror att detta var en väldigt fin tanke. Vad det handlar om är ju barnens rätt till sina föräldrar, barnens rätt även till papporna. Att älska barn är att kunna störas har någon sagt, och det måste gälla även papporna. På dem, så att säga, mot alla gamla fördomar!

Vad handlar det mer om? Jag har läst gamla skrifter om uppfostran, och de är egentligen en ohygglig läsning. De handlar om plikten, ansvaret och fostrargärningen - smisk på stjärten, smäll på fingrarna osv. Barn på gamla bilder ser ut som förkrympta vuxna i vår kulturmiljö. Men det finns inga sådana barn. Det finns en och annan vuxen, som är som ett förkrympt barn, men det är en annan sak.

Vi har egentligen en tyngande kulturtradition, från Luther och

~~7.4.7~~
~~7.4.7~~
 framåt. Visst är det viktigt med plikten och ansvaret, men de flesta upplever ändå mitt i alltihop samvaron med barnen som något förtvivlat roligt.

Vad det handlar om är alltså också föräldrarnas rätt till sina barn. Och mera då? Ja, det handlar om att vi vill ha en fin miljö för våra barn att växa upp i. Vi har ju hållit på här och diskuterat framtiden. Vi gör upp långtidsplaner för försvaret och diskuterar vilka monstruösa prylar vi behöver bygga upp under femton år framöver. Vi har en långsiktig energipolitik och varje kommun har en långtidsplan, där den räknar upp all den service och de fina arbetsplatser den ska bygga upp. Allt detta är fint och nödvändigt och riktigt. Det är bara det att den enda praktiska anknytningen till framtiden som vi har egentligen är barnen. Det är i dem man ser framtiden växa fram.

Ur detta växer fram också vårt gemensamma ansvar för barnen i samhället. Man kan inte med ett individualkapitalistiskt betraktelsesätt hålla på och tala om "mina barn och dina barn", utan det är fråga om våra barn - det gäller varenda tjatting. Därför ska barnen sättas i förgrunden.

Vi sysslar ju vanligtvis med allmänna problem, men vad det här ytterst handlar om är sådant som vi inte gärna talar om eller sätter på pränt såsom ömhet och livskänsla, värme och spontanitet, samvaro och gemenskap. Allra längst bort handlar det om någonting så fantastiskt som glädje.

Likväl yrkar jag bifall till partistyrelsens utlåtande över motionerna nr H 58 - H 82, partistyrelsens förslag till partiprogram, de av partistyrelsen föreslagna riktlinjerna för reformarbetet inom familjepolitiken och partistyrelsens förslag om tillsättande av en familjepolitisk arbetsgrupp med representanter för sidorganisationerna och den fackliga rörelsen.